

I

O PĂDURE DE OȘTENI

Acum aproape două mii de ani, din munții Boemiei până-n malurile Dunării și de la Tisa până la Marea cea mare, se întindea așezarea *geților* numiți și *daci*, ale căror seminții se deosebeau de toate celelalte prin istețimea și vitejia lor. Ei se rugau unui singur zeu, anume Zamolxis, care le dăruia, după moarte, viața cea veșnică.

Dacii se îndeletniceau îndeosebi cu agricultura, folosind așa-zisul brăzdar de fier, născocit de ei. O bună parte creșteau vite, iar altă parte erau meșteșugari.

Cu timpul, când schimburile de bunuri luaseră un avânt mare, se iviră neguțătorii și, odată cu ei, monedele, între care trebuie să pomenim *denarul roman* de argint.

Nobilii daci – *tarabostes* – au ajuns într-o vreme o clasă care va exploata sângeros pe oamenii de rând – *comati* – din ce în ce mai numeroși.

Astfel, spre sfârșitul secolului al II-lea î.e.n., în partea de sud-vest a Transilvaniei – având în mijloc munții

Orăștiei –, un însemnat număr de triburi s-a contopit, adăugându-li-se apoi și alte triburi dacice transilvănene. În aceste împrejurări, s-a putut înjgheba cel dintâi stat dacic.

Primul rege al acestui stat a fost Burebista, care se urcă pe tron în anul 82 î.e.n. Fiind ajutat de marele preot Deceneu, el izbuti să închege temeinic triburile atât din zona Munților Carpați, cât și pe cele din Oltenia și Moldova de astăzi, înălță câteva rânduri de fortificații și, după multă străduință, reuși să aducă la ascultare toată populația așezată între hotarele țării sale. Burebista se dovedi, totodată, un rege luminat și energic. În primul rând, supuse toate triburile celtice care se iviseră la granița de nord-vest, apoi se întoarse cu grijă asupra primejdiei romane care amenința Dobrogea, aflată la hotarul răsăritean al Daciei.

După o campanie militară care se prelungi vreme de trei ani, Burebista cuceri malul pontic de la Olbia (gurile Bugului) și până la Apollonia (Bulgaria).

În urma acestor biruințe, hotarele Daciei se lărgiră mult, de la Dunăre și munții Slovaciei până la Olbia și din Carpații de Nord până la Munții Balcani. Iată de ce o inscripție elină îl consideră pe Burebista ca fiind „cel dintâi și cel mai de seamă rege al Traciei“.

Dar o parte din aristocrație unelti să-l scoată din scaun. Și astfel, Burebista, primul rege al Daciei înjghebate de el, căzu răpus de o mână ucigașă în anul 44 î.e.n.

După moartea sa, statul dacic începu a se destrăma, păstrându-și ființa principalului nucleu numai pe pământul Transilvaniei. De aci încolo, veni pe firul timpului la cârma Daciei un rând de regi, precum Deceneu,

Comoscius, Coryllus, Scorilo (tatăl lui Decebal), Duras-Diurpaneus (unchiul lui Decebal) și, în fine, Decebal însuși.

În vremea acestui rege mândru și viteaz, țara Daciei ajunsese înfloritoare. Locuitorii munceau ogoarele, îngrijeau vița-de-vie, al cărei must le veselea truda, făceau unelte și odoare din aurul și argintul pe care îl scoteau din belșug scormonind măruntaiele munților numiți astăzi Apuseni. În părțile dinspre Dunăre și mare, dacii ajunseseră cei mai îndemânatici pescari.

Dar primejdia romană, care amenința Dacia la răsărit, se făcu mai simțită ca oricând și începu să treacă la fapte.

Dacii, care nu pregetau să-și dea viața pentru țara lor (ca s-o redobândească apoi din mâna lui Zamolxis), care mânuiau arcul și loveau cu spade cu două tăișuri, era oare cu puțință să se închine romanilor, ale căror legiuni ajunseseră la Dunăre, trecuseră fluviul și urcau spre Sarmizegetusa, capitala Daciei?

Această întrebare frământa amarnic mintea și inima regelui Decebal, în tabăra pe care-o ridicase într-o pădure deasă de pe podișul care închidea drumul cetății de scaun.

În cortul lui ardea un opaiț de aramă cu trei guri, iar regele, cu căciula scurtă – pe care o purtau numai boierii, ceilalți daci având capetele descoperite, asemenea bacilor și muntenilor de azi – se preumbla îngrijorat, cu fruntea în piept.

Era în ajunul unei lupte hotărâtoare cu legiunile romane, poposite devale și ale căror focuri scăpărau departe, în bezna nopții.

Decebal își aminti de întreaga poveste a neamului său, de luptele grele cu seminițiile care încercau de atâtea sute de ani să-i încalce pământurile, să-i robească, ba chiar să-i stârpească pe daci de pe fața pământului.

Din aceste veacuri de zbucium, ai săi nu învățaseră să fie asemenea celorlalți cotropitori. Ei nu râvneau să iasă din hotarele lor, mulțumindu-se cu ce brumă aveau și luptând numai pentru păstrarea bunurilor și drepturilor lor.

Dacii nu și-au alcătuit – gândea Decebal în acea noapte a destinului – falangele de soldați, care atacau ocrotite la fel din toate celelalte laturi, asemenea unei case de oșteni, și cu ajutorul cărora Alexandru cel Mare al macedonenilor trecuse Dunărea, doborâse lanurile de grâu și risipise oastea geților.

Când veni Lisimah, urmașul lui Alexandru, asupra regelui Dromichet al dacilor, fu primit cu o grindină de săgeți atât de deasă, că numai puțini eleni scăpară cu viață. Regele dac îl prinsese el însuși pe Lisimah și, în loc de a-l ucide, cum era obiceiul, îl ospătă și-l copleși cu daruri și odoare de aur, spre a rămâne după aceea buni prieteni și a nu-și mai lovi unul altuia cetățile lor, moștenite din părinți.

„Numai un rege dac ca Dromichet putea să aibă o asemenea inimă!“ gândi Decebal, cel atât de amenințat acum de dușmanii poposiți în vale. „Noi am pus legile în stihuri și le cântăm, ca să le înțeleagă și cei mai săraci cu duhul!“ își spuse Decebal, parcă amărât de asemenea înaltă pricepere a diriguitorilor străvechi ai neamului său. „Dar preoții noștri, în loc să ne ducă să ne închinăm pe la tot soiul de idoli cu chipuri omenești, dacă nu chiar

de dobitoace, ne cântă din alăute și chitare înțelepciunea și bunătatea nemuritorului Zamolxis. Marele preot nu dă buzna prin palatele și cămărilor domnitorului, ci stă ascuns în peștera din Muntele Cogheon, ca să fie mai aproape de duhul zeului, pe care-l slujește pentru noi.“

Își strânse mânios mânerul sabiei scurte, grele, pe care o purta la coapsa stângă, peste cioarecii groși. Îi părea rău acum lui Decebal că nici regele dac Burebista nu zdrobise pe romani în peninsula lor, la vremea potrivită. El se mulțumise doar să-i ucidă și să-i alunge pe Celțarii care năvăliseră din răsărit pe meleagurile semințiilor gete.

„De-ar fi luat măcar de la romani, care străbăteau lumea cu oștile lor, gândi Decebal, învățătura cum se întemeiază o legiune și cum se zidește o cetate, cum se făuresc uneltele de război, ca să le putem ține piept. Ce-au socotit, oare, căpeteniile noastre de altădată, că romanii – după ce vor fi ajuns la Dunăre – ne vor cruța pe noi, dacii?“

Decebal râse amar de această nesăbuiță a străbunilor, pe care trebuia s-o plătească el, cu nopți nedormite, cu lupte de hărțuire și poate chiar cu pieirea Daciei...

Căci el cunoștea firea dârză a romanilor, care puteau să fie înfrânți o dată, de două sau de zece ori, dar care n-aveau nevoie decât de o singură biruință pentru ca dușmanul doborât să nu se mai ridice niciodată.

Și de ce l-ar cruța romanii tocmai pe el, Decebal, care le făcuse atâta rău ori de câte ori încercaseră să-i încalce ținuturile de dincoace de Dunăre? Regele își dădea bine seama: în luptă dreaptă n-avea sorți de izbândă și romanii nu voiau altceva decât o luptă dreaptă, pentru a

plăti viteazului dac toate umilirile și jignirile pe care, cu priceperea și vitejia oștenilor săi, le adusesese legiunilor Romei.

Căci el – Decebal – nu putea fi învinuit că făcuse aceeași greșeală ca regii daci de mai înainte, Dromichet și Burebista. El lovise pe romani, dincolo de Dunăre, ca să le taie drumul spre plaiurile carpatice.

Cu doi ani mai înainte, regele dac aflase prin iscoadele sale că-n partea de miazăzi a Dunării, care pe acea vreme se numea Moesia, guvernatorul ei, *Oppius Sabinus*, adunase o falnică oaste pe care voia s-o arunce împotriva Daciei. Decebal îl lovi pe neașteptate și cu atâta tărie, încât zdrobi legiunile, îl prinse pe înfumatul guvernator al Romei, îi tăie capul, pe care, în vârful unei sulițe, îl purtă ca pe un trofeu prin țară, să-l vadă toți dacia.

Aflând de asemenea rușine, Domițian, împăratul din Roma, porni el însuși în fruntea unor legiuni proaspete, să prindă și să pedepsească pe cutezătorul rege, de numele căruia afla pentru întâia oară.

Dar ajungând în Moesia, la Naissus (unde se află azi orașul Niș), uită de mânia de la Roma și se puse pe un chef nesfârșit, fără a amâna însă războiul împotriva dacilor. În locul său trimise pe Cornelius Fuscus, general plin de foc și care nu sta în cumpănă dinaintea niciunei primejdii, înfruntând-o pe loc, de-ar fi fost să-și piardă capul.

Cu un asemenea ostaș roman trebui să se măsoare Decebal, care folosi o altfel de luptă. Pândi în munți oștile romane care, trecând Dunărea, urcaseră pe Olt în sus, pentru a intra în Transilvania, unde se afla

Sarmizegetusa. În văgăunile și pe potecile strâmte prin care șerpuiau legiunile ostenite de drum, Decebal, cu oștenii lui oțeliți, îi lovi pe înserat, aruncând asupra lor o ploaie de săgeți și bolovani din vârful munților. Fără să-și fi văzut măcar vrăjmașii la față, romanii fură înfrânți.

Cornelius Fuscus căzu în luptă și trupul lui nu-l mai găsiră. Legionarii scăpați cu viață fură făcuți prizonieri, dimpreună cu toată merindea și flamurile.

A doua înfrângere a Romei se vădi și mai crâncenă decât cea dintâi.

Cezarul își dădu seama că generalii săi cei mai de seamă și legiunile cele mai puternice nu puteau ține piept regelui dac. Dacă acesta, cu pedestrimea și săgetătorii săi călări, ar intra în Italia, *nimeni n-ar fi în stare să-l mai oprească!*

Domițian, trezit din lunga-i beție de la Naissus, îl numi comandant pe *Tettius Iulianus*, un conducător de oști mai chibzuit ca Fuscus, și îl trimise cu o seamă de legiuni proaspete împotriva Daciei.

Generalul roman își căli oștenii în marșuri grele și îi supuse unei vieți aspre. Apoi trecu Dunărea și intră în Transilvania de azi pe la Porțile de Fier. Dar, înaintând prea mult, fu izbit de daci, care-i ațineau calea. Se încinse o luptă crâncenă, căci legionarii lui Iulianus nu-și mai pierdură cumpătul, ca aceia din Carpați, după întâia ploaie de săgeți. Se aruncară împotriva dacilor fără a-și strica rândurile, dârji, neînduplecați. Asemenea luptă – pe care o doreau romanii și în care dacii nu puteau ține piept mult – însemnă prima înfrângere a lui Decebal de când se măsură cu legiunile Romei. Dar nu se lăsă.

Dacii luptară, în frunte cu regele lor, până pieriră o bună parte din ei. Vezina, aghiotantul lui Decebal, scăpă din mâinile romanilor prefăcându-se mort și fugi noaptea în tabăra de sus, de pe podiș, a regelui său.

Ce mai putea nădăjdui regele dac după o asemenea înfrângere?

Avea tot răgazul, în cort, să se gândească la strămoșii săi, la regele Dromichet, la regele Burebista, care nu văzuseră legiunile oțelite ce se ridicau din peninsula italică și nu se duseseră să strivească, în cuibul său, oul ce avea să devină acuma balaur cu șapte capete.

Trecuse de miezul nopții și Decebal nu luase încă nicio hotărâre pentru a doua zi, când legiunile romane, cu pavezele întinse, vor urca încet și sigur coasta podișului, pentru a intra în tabăra dacă. În dosul cortului în care ardea opaițul de aramă adăstau căpeteniile dacilor, câți mai rămăseseră în viață după lupta din ajun. Ei aveau încredere în dibăcia regelui lor. Îi vedeau umbra uriașă răsfirată când pe un perete, când pe celălalt al cortului și păstrau tăcere, încruntați, spre a nu-i tulbura cugetul. Zamolxis îi va trimite, fără doar și poate, gândul cel mai bun.

În fine, Decebal chemă căpeteniile oastei și le împărți tuturor porunci. Apoi se întinse pe frunzișul uscat și ațipi îndată, cu mâna dreaptă căpătâi.

A doua zi, legiunile puse în linie de bătaie erau gata de pornire, când un călăreț roman veni în goană spre flamura cea mai înaltă, în preajma căreia se afla generalul Iulianus.

— Ce s-a întâmplat? întrebă acesta.

— Generale, răspunse călărețul, tabăra de azi-noapte a dacilor nu mai e. În locul ei s-a ivit o oștire nouă.